

nepršelo, vítr setřásal kapky z listů, muž napadlo, že tahle zima bude opravdu bez sněhu, zapálil si cigaretu, potáhl dým a vzpomněl si na tu pitomou historku, že v noci se nemá kouřit venku, protože nějaký voják by si mohl myslet, že to není světlo cigarety, ale noční zaměřovač ostřelovače. Už nebylo nikde slyšet žádné exploze, minuty ubíhaly, dokud se nějaký osamělý melancholik neohlásil střelbou z kulometu. Střelba zněla něžně a důvěrně, jako připomínka, že téhle noci ještě někdo bdí, lidé s šílenstvím, smutkem a starostmi v hlavě. Cigareta dohořela mezi prsty, muž, zklidněný, naposledy pohlédl na kopece, za nimiž svítało, zavřel za sebou dveře a vrátil se do pokoje. Uvnitř bylo všechno konečně tak, jak to tam nechal. Leh si na postel a zamhouřil oči.

Všichni tři spali, když poprvé po deseti měsících vstoupil den v celé své bělosti do pokoje. Dlouho se, jako děti v čekárně u lékaře, vzpírali probuzení.

Vojvoda

Tak zlého člověka bys mohl hledat po Bosně celý život a stejně bys ho nenašel. Zamračěný, se znechuceným výrazem v obličejí, nesměl ses mu podívat do očí, aby si něco nepomyslel. Jednou si nějaký chlapec kopal míčem o zed' jeho domu, ode dveří na něj procedil – paděj odsud, kluku, a když nepřestal, Jovan zvaný Musa, mu utrl prst. Chlapcův otec pokrčil rameny, ostatní řekli – do hajzlu, to je Musa, a nenapadlo je ani se na něj křivě podívat. Když se opil, chodil po vesnici jako vzteklý pes, lidé se schovávali do domů, a on křičel: „Teď ti Musa ukáže, zač je toho loket!“ Když mu někdo při jeho běsnění vstoupil do cesty, Musa by z něj vymlátíl duši. Tloukl každého bez jakýchkoli předsudků, ať už šlo o jeho příbuzného, nebo o někoho, koho vidí poprvé v životě. Když tě cesta zanesla do vesnice D., zdejší dobrosrdeční lidé by tě na něj upozorňovali jako na neustále aktivní živelnou pohromu. Když to šlo, asi by při vstupu do D. postavili i dopravní značku.

D. je jediná srbská vesnice v bližším okolí Zenice, čemuž však lidé začali věnovat pozornost až v těch dnech, kdy se Jugoslávská lidová armáda stahovala z města. Místní byli tehdy obdarováni bezpočtem děl, pušek a kulometů, na hlavu obyvatele připadly aspoň tři hlavně. Bylo jim nařizováno, aby bránili své domovy, a vojsko bude tu nablízku připraveno pomoci. Byl předstraven i velitel vesnice – vojvoda Musa. Stál před vesničkou ozdoben nábojovými pásy, v černé beranici a s obrovskou dřevěnou kokardou. Někteří se na něj i dál dívali se strachem, ale víc bylo těch, kterým se objevil v očích lesk. Zenica dřímala v údolí a jednoduše je lákala k tomu, aby po ní začali střílet, a byli tak po letech strachu hodni podívat se Musovi do očí.

Deset dní a deset nocí Musa nevystřízlivěl, ani nevycházel z velitelského zřízení v bývalém obchodě. Při

vstupu se střídaly stráže a vojvoda každé ráno jmenoval a odvolával své zástupce. Nařídil, aby mu přivedli všeta jmenovaného zástupce a toho, který ho má vystřídat. Stáli v pozoru klidně a upřeně hleděli na horní knoflík jeho kabátu.

- Hňupe, obrátil se pokaždé stejně na prvního podřízeného, víš ty, hňupe jeden, zač je toho loket?

Nešťastník odpověděl - vím, a vojvoda skočil a prudkou fackou mu rozviklal zuby.

- Nic nemůžeš vědět, hňupe, dokud ti to já neřeknu! Nazítlí odpovídal nový zástupce na stejnou otázku - nevím, ale odcházel se stejnou fackou.

- Když nevíš, hňupe jeden, zač je toho loket, jak potom můžeš Musovi přijít na oči!

Kdyby se Zeničané nerozhodli vesnici D. obsadit a kdyby vojvoda nemusel konečně vystřízlivět, stali by se zřejmě všichni plnoletí muži na jeden den jeho zástupci, každého by při jmenování poplácal po rameni a každý by ukončil kariéru důstojníka s ústýpnými krvine.

Na vesnici D. se střílelo z vojenských i loveckých pušek a dopadlo tam i několik minometných granátů. Vojvoda Musa dal útočníkům ultimátum, aby se stáhli, nebo srovná Zenici se zemí. Ti utichli a Musa se znovu začal opíjet. Jedné noci roztržskal na velitelství veškerý inventář a hlídači utrhli jedním šklubnutím ruky ucho. Vesničánům nařídil, aby bez jeho rozkazu nestříleli, a nikoho nenapadlo ho neuposlechnout.

Vesnicí D. se šířil strach, ať už kvůli Musovi, nebo Zeničánům. Ale všichni věřili, že toho dne, kdy se vojvoda rozhodne, jednoduše Zenica přestane existovat. Jestli se ho tak bojí i jeho vlastní, jak budou mít teprve plné gatě muslimáni a ustašovci.

Ti zase byli z Musova jednání dost zmateni. Nechtěl střílet ani vyjednávat. Když se velitelství městra pokoušelo navázat spojení s vesnicí D., jestli by je nepřemluvili, aby se vzdali bez boje, vojvoda řval do telefonního

sluchátka, láteřil a klel, až člověku tuhla krev v žilách. Nedalo se s ním ani mluvit, ani mu nešlo vyhrožovat, ani se mu nedalo nabídnout, aby za pár tisíc marek předal D. a šel si svou cestou. Krom toho jeho nadávky nebyly jenom prázdňná slova. Žhnuly tak, jako by člověk otevřel nějaké okno do podzemí a pocítil pekelný oheň. Bylo to zlo, které přichází zčistajasna, a s ním se člověk nemůže domluvit, nemůže ho obelstít ani se mu podvolit; ono nic neřádá ani nic neočekává.

Definitivní útok na vesnici D. začal po měsíci vyčkávání. Tentokrát bylo rozhodnuto, že se nebude brát ohled na Musovy výhrůžky, že je třeba dotáhnout to do konce. Obruč se stahovala, Musa řval, lidé umírali s puškama v rukou, ale bylo jim zakázáno začít střílet z děl na Zenici. Nikdo nechápal, jaká fixní idea to vojvodovi uvízla v hlavě, ale lepší bylo být zastřelen, než příliš přemýšlet a nechat se zabít Musovou rukou.

Třetí den útoku vojvoda přece jen vypálil na město tři granáty, ale neodjistil je. Koule si zvesela poskočily na zeničských ulicích a zcela v tichosti se uklidnily. Té noci si Musa svolal všechny muže z vesnice a slíbil jim, že jednomu po druhém usekne hlavu, jestli okamžitě nepřitáhnou a nedonesou před velitelství veškeré zbraně, co mají. Potom telefonoval na zeničské velitelství a řekl jim, že zítra v poledne mohou vstoupit do D.

I když slyšeli výstřel, nikdo z vesničánů se neodvážil vejít na velitelství bez Musova svolení. Zeničané prošli v poledne vesnicí a otevřeli dveře, za nimiž na zemi, s prostreleným spánkem, s lahví rakije nalevo a s obrázkem svatého Sávy napravo, ležel strašlivý Musa. Vesničané se ho báli, i když byl mrtvý, a jen šeptem se snažili Zeničánům vysvětlit, že oni nejsou četníci a že je JLA přinutila vzít zbraně do rukou. Nikomu však nikdy nebude jasné, proč Musa nechtěl střílet na město.